

# Výuka češtiny v Lublani

Ivana Bozděchová, FF UK v Praze

bozdiaff@ff.cuni.cz

Čtenářům časopisu *Český jazyk a literatura* není neznámý fakt, že se čeština vyučuje nejen u nás, ale i ve světě, a to na různých typech škol včetně vysokých. Tak v současné době funguje 35 lektorátů ve 24 zemích čtyř kontinentů (Evropa, Asie, Afrika, Amerika) realizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR v rámci *Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí*. (Program zahrnuje dvě části: *Krajanský vzdělávací program* a *Lektoráty českého jazyka a literatury*.) Pro zajímavost, nejdále mimo Evropu je čeština vyučována na lektorátech v Egyptě, Indii, Mongolsku, v Americe a na Tchaj-wanu.<sup>1</sup> Celkový počet univerzit, které nabízejí výuku češtiny, je však daleko vyšší, stejně jako počet krajanských a jiných základních či středních škol (bližší viz např. Bozděchová, 2017).

V tomto příspěvku zůstaneme v Evropě a pokusíme se přiblížit situaci na Univerzitě v Lublani ve Slovinsku. Mimo jiné i proto, že tamní bohemistika, založená v roce 1922, se řadí k nejstarším vysokoškolským bohemistickým pracovištím vůbec.<sup>2</sup> A úvodem jen pro připomenutí: čeština se vysokoškolsky začala vyučovat roku 1775 na vídeňské univerzitě (prvním profesorem češtiny tam byl císařem jmenován František Martin Pelcl) – tedy dokonce o 18 let dříve než u nás v Praze – tam na (dnešní) Univerzitě Karlově byla ustavena v roce 1793. Před Lublaní se v zahraničí čeština učila (kromě Vídně) od roku 1915 pouze na univerzitě v Austinu v americkém státě Texas a od akademického roku 1918/1919 na univerzitě v Záhřebu.

Ohlédněme se a v krátkosti uveďme historický a společenský kontext výuky češtiny ve Slovinsku.<sup>3</sup> Doklady o kontaktech mezi oběma zeměmi v oblasti vzdělávání lze spolehlivě dohledat v archivních záznamech Univerzity Karlovy v Praze: v létech 1560–1610 tam bylo do studia zapsáno 12 slovinských studentů. Také na univerzitě v Olomouci studovalo v letech 1576–1690 přibližně 30 studentů ze Slovinska (Petráčková, 1992, s. 167). Později zájemce kromě oboru studia přitahovaly myšlenky českého sokolství a také osobní vazby (např. slovinského básníka Antona Aškerce s Josefem Karáskem, Jaroslavem Vrchlickým, Svatoplukem Čechem aj.). V roce 1918 vyšla *Česko-slovinská srovnávací gramatika* od Jožefa Vugy.

Po první světové válce nastávala potřeba vyučovat češtinu vzhledem k zastoupení českých podniků či kapitálu ve Slovinsku, a tak byly v různých částech země organizovány kursy češtiny; jejich počet ve 30. letech 20. století ještě vzrostl. V roce 1922 byl na Filozofické fakultě Univerzity v Lublani zřízen lektorát češtiny, do roku 1940 jej vedl Václav Burian. I když politická situace po druhé světové válce nepřála stykům mezi oběma zeměmi, lektorát se udržel a po změnách v roce 1990 se začal nově rozvíjet. V důsledku současné kulturní a jazykové globalizace se tak situace

<sup>1</sup> Viz např. Bozděchová, 2018.

<sup>2</sup> Viz Bozděchová, 2022.

<sup>3</sup> Mnohé informace a fakta jsme přejali ze studie Stankovska, 2019, odkazujeme souhrnně na ni; tam viz podrobněji. Petře Stankovské zároveň velice děkujeme za poskytnutí aktuálních podkladů a dat pro tento text.

poněkud podobá minulosti; tím více by se proto „malé“ slovanské národy měly snažit vytvářet a podporovat vzájemné vztahy. A k tomu je třeba znát jazyky, kultury, zvyklosti ostatních národů. I výuka češtiny (a dalších slovanských jazyků) na Filozofické fakultě Univerzity v Lublani k tomu přispívá. Na rozdíl od situace před druhou světovou válkou, kdy bývala hlavním motivem zájmu o studium češtiny možnost studovat v Československu, dnes zájem klesá zejména pod vlivem „všemocné“ angličtiny jako světového jazyka globalizační éry a mnohdy také mylné představy, že čeština a slovinština jsou si natolik podobné, že se k dorozumění není třeba češtinu učit.

Přes výše zmiňované byla v akademickém roce 2004/2005 na Filozofické fakultě Lublaňské univerzity založena Katedra českého jazyka a literatury (nyní Katedra bohemistiky) a poprvé byl otevřen samostatný studijní program Český jazyk a literatura. V prosinci 2024 si členové Katedry bohemistiky a její studenti na tradičním předvánočním setkání připomněli 20. výročí zahájení studia v samostatném studijním oboru, spolu s polonistikou a slovakistikou. Toto studium se od dřívějších lektorátů, zaměřovaných na zvládnutí praktického jazyka a nabytí základních překladatelských dovedností, odlišuje důkladným studiem jazykového systému češtiny s důrazem na gramatický popis jazyka a základní teoretické znalosti o češtině. Kromě jazyka je pamatováno i na výuku české literatury, aby studenti získali alespoň základní přehled o jejím vývoji. Proto je koncepce studia založena na třech základních složkách, které jsou zastoupeny v každém semestru a jejichž skladba reflektuje potřeby výuky češtiny pro cizince: 1. teoretické jazykové předměty (fonetika a fonologie, slovtvorba, tvarosloví, syntax, teorie překladu, lexikologie), 2. výuka praktického jazyka v rámci lektorských cvičení (v každém semestru si dělí výuku domácí slovinštiná lektorka s lektorkou vyslanou MŠMT), 3. výuka české literatury (úvod do studia a přehled písemnictví, literatura 19. a 20. století).

Na magisterském stupni jsou výše jmenované tři složky zachovány, z teoretických jazykových předmětů je zastoupena stylistika a vývoj jazyka, z literárních je to starší česká literatura a interpretace současných literárních textů. Lektorská cvičení se pak věnují především zvyšování překladatelské kompetence studentů a samostatnému tvoření složitějších textů v češtině. V akademickém roce 2024/2025 bylo poprvé možno v magisterském studiu studovat i pedagogický modul.

Členové Katedry bohemistiky zpracovali a vydali základní příručky ke studiu českého jazyka a literatury, aby si studenti mohli zejména během prvních dvou ročníků osvojit potřebné znalosti češtiny a o češtině v mateřském jazyce. Látka probíraná v teoretických jazykových předmětech 1., 2. a 3. semestru je zpracována v *Gramatice češtiny pro bohemisty* (Stankovska, 2009, 2024). Na výklady v gramatice navazuje soubor praktických cvičení k předmětům prvních tří semestrů sdružených v cvičebnici *České hláskosloví, slovtvorba a tvarosloví* (Kohoutková, 2018). Popis a výklad různých syntaktických přístupů, které se uplatňují v české bohemistické tradici, jsou spolu s cvičeními předmětem učebnice *Skladba češtiny* (Stankovska, 2013), která slouží jako studijní materiál ve 4. semestru. Pro získání přehledu o starší české literatuře

pomocí krátkých komentovaných úryvků byla zpracována *Antologie starší české literatury* (Rozman, Šnytová, 2012).

V současnosti probíhá jazyková výuka češtiny na FF UL ve dvou verzích: lektoráty praktického jazyka (osvojování praktického jazyka a komunikačních dovedností; zahrnuje kurs pro veřejnost – soukromé školy, jednotlivce, studuje cca 20 zájemců ročně na dvou až třech znalostních úrovních) a od akademického roku 2004/2005 vysokoškolský studijní obor *Český jazyk a literatura*. Tento studijní obor byl nejdříve realizován jako čtyřletý diplomový (2004/2005–2007/2008 *Češtinový jazyk in književnost*, vždy dvouoborové studium), později byl formálně upraven podle zásad tzv. boloňského systému na dvoustupňové studium (2008/2009–20016/2017 *Bohemistika*, 3 roky bakalářské + 2 roky magisterské studium, vždy dvouoborové; 20017/2018 – dosud *Češtinový jazyk in književnost*, 2 roky magisterské studium, vždy dvouoborové). Studium češtiny dosud na této univerzitě ukončilo přibližně 80 absolventů; kromě asi 30 absolventů magisterského studia také dva doktorandi.

Studenti českého jazyka a literatury na FF UL v Lublani mají kromě akademického studia možnost zapojit se i do dalších aktivit katedry, jako jsou pravidelné Cykly českého a slovenského filmu, organizované ve spolupráci s Městskou knihovnou v Lublani; pod vedením lektorek se pravidelně zúčastňují překladatelských soutěží pro cizince studující češtinu (v letech 2017 a 2018 obsadili 1. místo v soutěži organizované Ústavem jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy), specializovaných překladatelských dílen (např. v roce 2022 překladatelské dílny pro studenty bohemistiky) a různých studentských projektů (v roce 2020 sestavili Turistický průvodce po českých stopách v Lublani, v roce 2022 shromáždili korespondenci Josipa Plečnika a Alice Masarykové) apod. Při těchto činnostech získávají nejen další informace o české kultuře a realitě, ale i velmi cenné praktické zkušenosti a dovednosti.

V dnešní době je téměř samozřejmou součástí studia možnost vyjet na studijní pobyt do České republiky, proto Katedra bohemistiky FF UL cíleně navázala a dlouhodobě rozvíjí spolupráci s mnoha bohemistickými pracovišti (např. FF UK v Praze, FF a PedF MU v Brně, FF UP v Olomouci, FF Ostravské univerzity, FF univerzity v Zááhřebu, FF univerzity v Poznani aj.) formou krátkodobých mobilit pedagogů v rámci programu Erasmus+ a CEEPUS, ale i vědecké spolupráce v podobě konferencí a výzkumných projektů.

Dlouhodobou oporou oboru a vedoucí Katedry bohemistiky je mimořádná profesorka Petra Stankovska, absolventka bohemistiky na FF UK v Praze (na Univerzitě v Lublani působí od října 2000), vedoucí lektorátu českého jazyka je Bojana Maltarić a výuku literatury zajišťuje Jana Šnytová. Česká republika se od počátku snaží bohemistiku na lublaňské univerzitě (včetně lektorátu českého jazyka) podporovat. Vedle individuální a institucionální spolupráce (např. výměna pedagogů a studentů na bázi programu Erasmus) tak dlouhodobě vysílá a financuje v rámci vládního *Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí* (viz zde v úvodu) lektora češtiny.

V současné době jako lektorka působí v Lublani Zuzana Muchová, její předchůdkyní byla (současná lektorka na univerzitě v Záhřebu) Zdeňka Kohoutková, mj. autorka výše zmíněné učebnice. V lednu 2025 Z. Kohoutková úspěšně na Univerzitě v Lublani obhájila doktorskou disertační práci na téma *Srovnání názvů hmyzu v češtině a slovinštině*,<sup>4</sup> její školitelkou byla P. Stankovska; obhajoby se jako oponentka a členka komise zúčastnila Ivana Bozděchová z FF UK a využila příležitosti k tomu, aby přednesla přednášku pro studenty češtiny. Vzájemné kontakty a spolupráce tedy pokračují...

Tento text vznikl v rámci programu Cooperatio, vědní oblasti Lingvistika.

## LITERATURA

- BOZDĚCHOVÁ, I. K současné výuce češtiny v zahraničí. In *Sborník k životnímu jubileu profesorky Marie Čechové*. Praha: Nakladatelství Pavel Mervart, 2017, s. 33–38.
- BOZDĚCHOVÁ, I. Čeština na Tchaj-wanu. *Bulletin ČSÚZ*, leden 2018, s. 8–9.
- BOZDĚCHOVÁ, I. Sto let češtiny v Lublani. *Bulletin ČSÚZ*, leden–únor 2022, s. 12–13.
- KOHOUTKOVÁ, Z. *Češko glasoslovje, besedotvorje in oblikoslovje: delovni zvezek*. 1. natis. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2018, s. 129.
- PETRAČKOVÁ, V. Slovenci na českých univerzách před tridesetletno vojno. *Zgodovinski časopis*, 46 (2), 1992, s. 165–170.
- ROZMAN, A.; ŠNYTOVÁ, J. (ur.). *Antologija starejše češke književnosti*. 1. izd. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2012.
- STANKOVSKA, P. *Češka slovnica za bohemiste*. 1. natis. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2009.; 2. vydání – e-kniha: STANKOVSKA, P. *Češka slovnica za bohemiste*. 1. e-izd. Ljubljana: Založba Univerze, 2024. 1 spletni vir (1 datoteka PDF), [online] Dostupné z <<https://ebooks.uni-lj.si/ZalozbaUL/catalog/book/551>>, Digitalna knjižnica Slovenije – <dLib.si>
- STANKOVSKA, P. *Češka skladnja*. 1. izd. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2013.
- STANKOVSKA, P. Češčina na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani in v slovenskem prostoru nekoč in danes. In Balazic Bulc, T. (ur.), et al. *Poti in stranpoti poučevanja tujih jezikov v Sloveniji*. 1. izd. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019, s. 35–44.

<sup>4</sup> Na toto téma publikovala příspěvek KOHOUTKOVÁ, Z. České entomologické odborné názvosloví ze slovtvorného hlediska – odvozování. *Naše řeč*, 102 (5), 2019, s. 320–335.